

Rudolf Steiner

CUM ACȚIONEAZĂ KARMA

GA 34

Articol publicat în decembrie 1903 în revista
«Lucifer-Gnosis», Berlin

Traducere după:

Rudolf Steiner

Wie Karma wirkt

În Operele Complete articolul este inclus în
volumul «Lucifer-Gnosis 1903-1908», GA 34

Traducere: Lucian Mihai Popescu

Revizuire: Andrea Dumitrescu

©2009 BIBLIOTECA ANTROPOSOFICĂ pentru prezenta traducere
în limba română

Biblioteca antroposofică: www.spiritualrs.net

CUM ACȚIONEAZĂ KARMA

Somnul a fost adesea denumit fratele mai mic al morții. Această asemănare vorbește despre căile spiritului omului, mai mult decât ar fi înclinat să admită cineva, la o observație superficială. Deoarece ea ne oferă o idee despre felul în care sunt legate între ele diferitele întrupări prin care trece spiritul omului. În articolul *Reîncarnarea și karma, reprezentări necesare din perspectiva științei moderne a naturii* a fost arătat că modul de reprezentare naturalist științific din prezent, dacă se înțelege pe sine cu adevărat, conduce la străvechea învățătură despre dezvoltarea spiritului veșnic al omului prin mai multe vieți. În mod necesar, din această cunoaștere urmează întrebarea: cum se leagă între ele aceste vieți diferite? În ce sens este viața unui om efectul întrupărilor sale trecute și cum devine această viață cauză pentru întrupările ulterioare? O *imagine* a legăturii dintre cauză și efect în acest domeniu o oferă asemănarea cu somnul [Obs. 1]. Dimineața mă trezesc. Noaptea activitatea mea obișnuită este întreruptă. Eu nu pot relua dimineața această activitate oricum, dacă vreau să existe anumite reguli și legături în viața mea. Prin ceea ce am făcut ieri am creat condițiile pentru ceea ce am de făcut astăzi. Trebuie să mă conectez la rezultatul activității mele de ieri. Este pe deplin valabilă expresia: faptele mele de ieri sunt destinul meu de astăzi. Eu însumi mi-am creat cauzele la care trebuie să adaug efectele. Și mă întâlnesc cu aceste cauze după ce un anumit răstimp m-am distanțat de ele. Ele îmi aparțin, chiar dacă pentru o perioadă am fost despărțit de ele.

Efectele evenimentelor prin care am trecut ieri țin de mine și într-un alt sens. Eu însumi m-am schimbat prin ele. Să presupunem că am întreprins ceva care mi-a reușit numai pe jumătate. Am reflectat la

cauza acestei nereușite parțiale. Când voi mai avea de realizat ceva asemănător, atunci voi evita greșeala pe care am recunoscut-o. În acest fel mi-am însușit o nouă capacitate. Prin aceasta întâmplările mele de ieri sunt cauzele capacităților mele de azi. Trecutul meu rămâne legat de mine; trăiește mai departe în prezentul meu; și mă va urma în continuare în viitor. Prin trecutul meu mi-am creat situația în care mă aflu astăzi. Iar *sensul vieții* cere ca eu să rămân legat cu această situație. Ar fi lipsit de sens în general să-mi construiesc o casă în care apoi să nu locuiesc.

Dacă efectele faptelor mele de ieri nu ar trebui să fie destinul meu de astăzi, atunci eu nu ar trebui să mă *trezesc* dimineața, ci să mă *creez* din nou din nimic. Iar spiritul omului ar trebui să fie *creat* din nou, să apară din Nimic, dacă rezultatele vieților sale anterioare nu ar rămâne legate cu viețile sale de mai târziu. Da, omul nu poate să trăiască în nici o altă situație în afară de cea care a fost creată prin viața sa din trecut. El ar putea să facă aceasta la fel de puțin ca animalele care, după ce și-au pierdut capacitatea de a vedea prin migrarea în grotele din Kentucky, nu ar putea trăi în altă parte decât în aceste grote. Prin fapta lor, ca o consecință a migrării, ele și-au creat condițiile pentru viața lor de mai târziu. O ființă care odată a fost activă, nu poate să rămână în continuare separată; ea s-a transpus pe sine însăși în faptele sale. Și tot ceea ce ea devine este pe mai departe legat cu ceea ce rezultă din faptele sale. Această legătură dintre o ființă și rezultatele faptelor sale reprezintă *karma*, legea care stăpânește întreg universul. Activitatea care a devenit soartă este karma.

Și de aceea este somnul o imagine bună pentru moarte – pentru că în timpul somnului, omul este retras de fapt de pe scena pe care îl așteaptă destinul său. În timp ce noi dormim evenimentele se desfășoară mai departe pe această scenă. O perioadă nu avem nici o influență asupra acestei desfășurări. Apoi regăsim efectele faptelor noastre și trebuie să ne conectăm cu ele. În realitate personalitatea

noastră se întrupează din nou în fiecare dimineață în lumea faptelor noastre. Ceea ce peste noapte a fost separat de noi, ne înconjoară peste zi.

La fel stau lucrurile și cu faptele întrupărilor noastre anterioare. Rezultatele lor sunt încorporate în lumea în care noi ne-am întrupat. Ele ne aparțin însă nouă, așa cum viața din grote aparține animalelor care și-au pierdut capacitatea de a vedea prin acest mod de viață. Așa cum aceste animale pot trăi numai dacă regăsesc mediul pentru care sunt adaptate, la fel și spiritul omului *poate* trăi numai în mediul pe care și l-a format prin faptele sale, corespunzător lui însuși.

În fiecare dimineață corpul omului este ca însuflețit din nou. Cercetarea naturii admite că aici este vorba de un proces pe care *ea* nu îl poate înțelege atunci când se slujește numai de legile pe care le-a dobândit în lumea *fizică*. Se vedem ce a spus despre aceasta naturalistul Du Bois-Reymond în discursul său „Die Grenzen des Naturerkennens” („Limitele cunoașterii naturii”): „Un creier lipsit de conștiință, de exemplu, aflat în timpul somnului fără vise, nu ar conține nici un secret, observat fiind într-un mod naturalist științific (Du Bois Reymond spune „astronomic”); iar dacă am adăuga aici și cunoștințele naturale despre restul corpului, atunci întreaga mașină umană cu respirația sa, cu bătăile inimii, cu metabolismul, cu căldura sa și așa mai departe, ajungând până la esența materiei și a forței, ar fi pe deplin descifrate. Putem înțelege omul aflat într-un somn fără vise, așa cum putem înțelege și universul înainte să apară conștiința. Dar așa cum universul a devenit de două ori incomprehensibil odată cu apariția primelor semne de conștiință, la fel devine și omul care doarme, odată cu apariția în el a primei imagini de vis”. Lucrurile nu pot sta altfel. Pentru că ceea ce aici naturalistul descrie drept om aflat în somn lipsit de vise, reprezintă partea din om care este supusă numai legilor fizice. De fiecare dată însă când apare din nou *însuflețit*, omul ascultă de legile vieții sufletești. În somn corpul omului urmează

legile fizice: omul se trezește iar lumina acțiunii raționale izbucnește ca o scânteie în existența pur fizică. Vorbim exact în sensul naturalistului Du Bois-Reymond atunci când spunem: putem cerceta un *corp* aflat în stare de somn pe toate părțile; nu vom putea găsi sufletescul în el. Însă acest sufletesc își continuă cursul faptelor sale raționale de acolo de unde a fost întrerupt prin adormire. Astfel omul aparține – chiar și pentru această examinare – de două lumi. Într-una dintre lumi el duce o viață trupească, care poate fi urmărită mergând pe calea legilor fizice. În cealaltă lume el trăiește spiritual-rațional, iar despre această viață nu putem afla nimic prin intermediul legilor fizice. Dacă vrem să cercetăm pe prima dintre aceste două vieți, atunci trebuie să ne îndreptăm spre legile fizice ale științei naturii; dacă însă vrem să înțelegem cea de a doua viață, atunci trebuie să facem cunoștință cu legile acțiunii raționale, de exemplu, cu logica, dreptul, științele economice, estetica etc.

Trupul unui om care doarme și care este supus numai legilor fizice nu poate înfăptui niciodată ceva în sensul legilor rațiunii. Însă spiritul omului aduce aceste legi ale rațiunii în lumea fizică. Și cu cât le-a adus mai mult, cu atât mai mult le va regăsi atunci când, după o întrerupere, își va relua firul activităților sale.

Să mai rămânem puțin la imaginea somnului. Personalitatea trebuie să se lege astăzi de faptele sale de ieri, pentru ca viața să nu fie lipsită de sens. Ea nu ar putea face acest lucru, dacă nu s-ar simți unită cu aceste fapte. Nu aş putea să preiau astăzi rezultatul activității mele de ieri, dacă în mine însumi nu ar fi rămas ceva din această activitate. Dacă astăzi aş uita tot ceea ce am experimentat ieri, atunci aş fi un om nou și nu m-aş putea uni cu nimic. *Memoria* mea este cea care îmi face posibilă legătura cu faptele mele de ieri. Această memorie mă leagă cu efectele faptei mele. Ceea ce ține cu adevărat de viața mea rațională, de exemplu logica, este astăzi aceeași ca și ieri. Acest lucru este valabil și pentru ceea ce ieri și *niciodată* până acum nu a intrat

deloc în câmpul meu vizual. Memoria mea leagă fapta mea logică de astăzi de fapta mea logică de ieri. Dar dacă ar fi vorba numai de logică, atunci am putea cu adevărat ca în fiecare dimineață să începem o viață nouă. Însă în memorie este păstrat ceea ce ne leagă de destinul nostru.

Așadar dimineața mă regăsesc de fapt ca o ființă întreită. Îmi regăsesc trupul, care în timpul somnului a ascultat numai de legile sale fizice. Mă regăsesc pe mine însumi, spiritul meu omenesc, care astăzi este același cu cel de ieri și care astăzi are darul acțiunilor raționale, ca și ieri. Și regăsesc păstrat în memorie tot ceea ce ziua de ieri – tot ceea ce întreg trecutul meu – a făcut din mine.

Cu aceasta avem totodată și o *image* a ființei întreite a omului. În fiecare întrupare nouă omul se găsește într-un organism fizic supus legilor naturii exterioare. Și în fiecare întrupare el este același om spiritual. În acest fel este el *veșnicul* din diferitele întrupări. *Trupul și spiritul* își stau unul altuia față în față. Între ele două trebuie să existe ceva, așa cum memoria se află între faptele mele de ieri și cele de astăzi. Și acesta este *sufletul* [Obs. 2]. El păstrează efectele faptelor mele din vieți anterioare. El face ca într-o nouă întrupare spiritul să apară ca fiind ceea ce viețile trecute au făcut din el. *În acest fel sunt corelate trupul, sufletul și spiritul*. Spiritul este *veșnic*; *nașterea și moartea* stăpânesc în trup după legile lumii fizice; cele două sunt unite iar și iar de către suflet în timp ce acesta întrețese din fapte *soarta*.

Și pentru asemănarea sufletului cu memoria se poate face apel la știința naturală din prezent. În anul 1870 naturalistul *Ewald Hering* a publicat un studiu cu titlul: „Ueber das Gedächtnis als eine allgemeine Funktion der organisierten Materie” („Despre memorie ca funcție generală a materiei organizate”). Iar *Ernst Haeckel* este de acord cu părerile lui Hering. În lucrarea sa „Ueber die Wellenzugung der Lebensteilchen” („Despre nașterea undelor în particulele vii”), el spune următoarele: „În realitate fiecare reflectare mai profundă ne

convinge că cele mai importante funcții vitale rămân inexplicabile fără presupunerea existenței unei *memorii inconștiente* a materiei vii. Capacitatea de reprezentare și de creare de concepte, gândirea și conștiința, exersarea și deprinderile, hrănirea și creșterea se bazează pe funcția unei *memorii inconștiente*, a cărei activitate este nesfârșit mai mare în comparație cu cea a memoriei conștiente. Hering are dreptate când spune că „memoriei îi datorăm aproape tot ceea ce suntem și avem”. Iar acum Haeckel încearcă să atribuie acestei memorii inconștiente procesele de *ereditate* din ființele vii. Faptul că ființa-fiică seamănă cu ființa-mamă, că însușirile celei din urmă sunt moștenite de către prima, trebuie să aibă la bază o *memorie inconștientă* a viului, care în cursul creșterii păstrează amintirea formelor precedente. Nu vom cerceta aici ce anume din expunerile lui Hering și Haeckel poate fi susținut din perspectivă naturalist științifică; pentru scopurile urmărite aici este important numai faptul că naturalistul se vede constrâns ca, acolo unde el merge dincolo de naștere și moarte, acolo unde trebuie să presupună ceva care să supraviețuiască morții, acolo el admite o existență pe care o gândește ca fiind asemănătoare memoriei. El recurge în mod natural la o forță suprasensibilă acolo unde legile *naturii fizice* nu sunt suficiente.

Trebuie să observăm totuși că atunci când aici vorbim de memorie avem de a face numai cu o asemănare, cu o *imagine*. Nu trebuie să se creadă că prin *suflet* înțelegem ceva echivalent unei memorii conștiente. Chiar și în viața obișnuită nu intră în joc întotdeauna memoria conștientă atunci când ne folosim de întâmplările din trecut. Roadele acestor întâmplări le purtăm în noi, chiar dacă nu avem în conștiință amintirea celor viețuite. Cine își amintește toate detaliile experiențelor prin care a învățat să scrie și să citească? Chiar, cui i-au ajuns vreodată în conștiință toate aceste detalii? *Obișnuința*, de exemplu, este un fel de memorie inconștientă. Prin *asemănarea* memoriei cu sufletescul am urmărit doar să indic faptul că acesta din

urmă se inserează între trup și spirit și constituie mediatorul între ceea ce este veșnic și ceea ce, ca fizic, este întretesut în curentul nașterii și morții.

Așadar spiritul care se reîntrupează găsește înlăuntrul lumii fizice rezultatele faptelor sale, ca soartă a sa; iar sufletul care este atașat lui mijlocește legătura spiritului cu destinul său. Acum poate fi pusă întrebarea: cum poate să găsească spiritul rezultatele faptelor sale, de vreme ce totuși în noua întrupare el este transpus într-o lume cu totul diferită de cea din întruparea sa precedentă? Această întrebare se întemeiază pe o reprezentare foarte exterioară despre înlănțuirea destinului. Dacă îmi schimb locuința din Europa în America, atunci mă voi găsi într-un mediu pe deplin nou. Și totuși, viața mea din America va depinde într-un mod de viața mea anterioară petrecută în Europa. Dacă în Europa am fost mecanic, atunci viața mea din America se va desfășura cu totul altfel decât dacă aș fi fost funcționar bancar. Într-un caz în America voi fi probabil înconjurat de mașini, în celălalt de acte de bancă. În fiecare caz, viața mea din trecut îmi determină mediul, atrăgând din întreg mediul înconjurător acele lucruri care îi sunt înrudite. Astfel se petrec lucrurile și cu sufletul-spirit. El se înconjoară în mod necesar cu cele înrudite vieții sale din trecut. Acest lucru nu poate să vină în contradicție cu asemănarea dintre somn și moarte pentru nici un om care este conștient de faptul că aici are de a face numai cu o asemănare – chiar dacă cu una dintre cele mai izbitoare. Ca eu să găsesc dimineața situația pe care tot eu am creat-o în zilele precedente, de acest lucru se îngrijește cursul *nemijlocit* al evenimentelor. Ca eu să găsesc, atunci când mă reîntrupez, un mediu care să corespundă rezultatelor faptelor mele din viața trecută: de aceasta se îngrijește înrudirea sufletului meu spiritual renăscut cu lucrurile din acest mediu înconjurător.

Ce anume mă conduce în acest mediu? *Nemijlocit*, însușirile sufletului meu spiritual ce se reîntrupează. Însă eu am aceste însușiri

numai pentru că faptele vieții mele anterioare s-au impregnat în sufletul-spirit. Aceste fapte sunt deci *adevărata cauză* pentru care mă nasc în circumstanțe precise. Iar ceea ce fac astăzi va fi *de asemenea* o cauză pentru care într-o viață viitoare voi întâlni anumite circumstanțe. Așa își modelează în realitate omul propriul destin. Acest lucru pare de neînțeles doar atâta timp cât ne îndreptăm privirea numai asupra acestei vieți și nu o vedem ca o verigă din înșiruirea vieților succesive.

Astfel se poate spune că omul nu poate întâlni nimic în viață pentru care el însuși să nu-și fi creat anterior condițiile. Abia prin observarea legii sortii, a karmei, înțelegem de ce „adeseori omul bun trebuie să sufere, iar cel rău poate să ducă o viață fericită”. Această aparentă lipsă de armonie a *unei singure vieți* dispare atunci când privirea se lărgeste și cuprinde mai multe vieți. Nu este permis totuși să ne reprezentăm legea karmei într-un mod simplist, ca pe un judecător obișnuit sau ca o instituție publică de justiție. Aceasta ar fi ca și cum ni l-am reprezenta pe Dumnezeu ca pe un bătrân cu barbă albă. Mulți cad în această greșeală. Iar opozanții ideii de karma pleacă exact de la astfel de reprezentări. Aceștia luptă împotriva reprezentării pe care *ei* o atribuie susținătorilor karmei și nu împotriva reprezentării pe care o au adevărații cunoscători.

În ce raport se găsește omul cu mediul fizic, atunci când el intră într-o nouă întrupare? Acest raport rezultă pe de o parte din faptul că în perioada dintre două întrupări, omul nu a avut nici o contribuție în lumea fizică; iar pe de altă parte, datorită evoluției prin care a trecut omul în acest răstimp. Este limpede din capul locului că în *această* dezvoltare nu poate pătrunde nimic din lumea fizică, pentru că sufletul-spirit se află fără îndoială *în afara* acestei lumi fizice. De aceea, acum, el poate sa formeze numai din sine însuși, adică din lumea supra-fizică, tot ceea ce se produce în sufletul său. Așa cum în timpul unei întrupări el este întrepătruns cu lumea lucrurilor fizice, la

fel după dez-trupare influența *nemijlocită* a acestei lumi îi este luată. Iar din aceasta îi rămâne numai ceea ce noi am asemănat cu memoria. Acest „rest de memorie” se compune din două părți. Aceste părți reies dacă se ia în considerare ce anume a contribuit la formarea sa. Spiritul a trăit în trup și prin acest trup a intrat în legătură cu lumea corporală înconjurătoare. Această relație și-a găsit expresia în faptul că prin intermediul trupului s-au dezvoltat impulsuri, dorințe și patimi, iar prin acestea au fost împlinite acțiuni exterioare. Pentru că are un trup, omul acționează sub influența impulsurilor, a dorințelor și a patimilor. Iar acest lucru este important în două direcții. Pe de o parte ele își pun pecetea asupra acțiunilor exterioare pe care omul le realizează. Și pe de altă parte, ele formează caracterul lui personal. Acțiunea pe care o fac este urmare a dorinței mele; și eu însumi sunt, ca personalitate, ceea ce exprimă această dorință. Acțiunea trece în lumea exterioară. Dar dorința rămâne în sufletul meu, așa cum reprezentarea îmi rămâne în memorie. Și așa cum reprezentarea inițială din memoria mea se întărește cu fiecare nouă impresie asemănătoare, la fel se întâmplă și cu dorința, prin fiecare nouă acțiune pe care o realizez sub influența ei. Astfel că datorită existenței trupești, în sufletul meu trăiește o sumă de impulsuri, dorințe și patimi. Această sumă de impulsuri este denumită drept „corpul dorințelor” (*kama rupa*). Acest „corp al dorințelor” trăiește în strânsă legătură cu existența fizică. Pentru că își face apariția sub influența corporalității fizice. Prin urmare, din momentul în care spiritul nu mai este întrupat, el nu va mai putea fi cultivat mai departe. Spiritul trebuie să se elibereze de el, în măsura în care prin el s-a conectat la viața fizică individuală. Viața fizică este urmată de o alta, în care are loc această eliberare. Poate apărea acum întrebarea: Odată cu moartea nu se distruge și acest „corp al dorințelor”? Răspunsul este : Nu, în fiecare moment din viața fizică, în măsura în care dorința depășește satisfacția, în această măsură dorința rămâne și după ce

posibilitatea satisfacției a încetat. Numai un om care nu mai dorește nimic legat de lumea fizică nu mai are nici un surplus al dorinței față de satisfacție. Numai omul lipsit de dorințe moare fără ca în spiritul său să mai fie reținut un număr de dorințe. Iar aceste dorințe trebuie ca după moarte într-un fel să se stingă. Starea aceasta de stingere este numită „Sederea în regiunea dorinței” (în Kamaloka). Se înțelege de la sine că această situație trebuie să dureze cu atât mai mult, cu cât omul s-a simțit mai legat cu viața fizică.

A doua parte a „restului de memorie” este formată într-un alt mod. Așa cum dorința atrage spiritul spre viața trecută, la fel, această a doua parte a memoriei îl conduce spre viitor. Prin activitatea sa în trup, spiritul s-a familiarizat cu lumea de care aparține acest trup. Fiecare nouă strădanie, fiecare nouă trăire îi sporește această cunoaștere. De regulă omul face orice lucru mai bine a doua oară decât la prima încercare. Experiența, trăirea se imprimă asupra spiritului ca o sporire a capacităților sale. În acest fel, experiența noastră ne modelează viitorul și atunci când nu mai avem posibilitatea de a face experiențe, rezultatul experiențelor prin care am trecut rămâne ca un „rest de memorie”. Însă nici o experiență nu ar putea acționa asupra noastră, dacă nu am avea capacitatea de a trage foloase din ea. Felul în care putem asimila o experiență, ce anume suntem capabili să facem din ea, de acest lucru depinde ce anume înseamnă ea pentru viitorul nostru. O anumită experiență însemna pentru Goethe altceva decât pentru servitorul lui; iar aceasta avea pentru primul cu totul alte urmări decât pentru ultimul. Ce capacități dobândim printr-o experiență, depinde deci de munca spirituală pe care o desfășurăm în legătură cu experiența respectivă. Întotdeauna, în fiecare moment al vieții mele, am în mine o sumă de rezultate ale experienței mele. Și această sumă constituie potențialul pentru capacități care se pot manifesta în viitor. Când își părăsește trupul, spiritul omului posedă o astfel de sumă de experiențe. El le ia pe acestea dincolo, în viața

suprasensibilă. Când nu mai este legat de existența fizică prin nici o legătură corporală și s-a lepădat și de dorințele care îl înlănțuiau de această existență fizică, atunci spiritului omenesc îi rămâne fructul experiențelor sale. Și aceste roade sunt pe deplin eliberate de influența nemijlocită a vieții *trecute*. Spiritul poate acum să privească numai spre ceea ce se lasă modelat pentru *viitor*. Astfel, după ce a părăsit „regiunea dorințelor”, spiritul se află în situația în care transformă experiențele vieții trecute în gemeni – aptitudini, capacități etc. pentru viitor. Viața spiritului în această stare este numită «șederea în „regiunea beatitudinii”» (Devachan). („Beatitudinea” poate desemna o dispoziție în care este făcută uitată orice grijă față de trecut, iar inima bate numai pentru viitor). Se înțelege de la sine că această situație durează în general cu atât mai mult, cu cât în momentul morții perspectiva pentru dobândirea de noi capacități este mai mare. Aici evident că nu se poate pune problema să dezvoltăm toate cunoștințele referitoare la spiritul omului. Se arată numai cum acționează legea karmei în viața fizică. Pentru aceasta este suficient să știm ce anume ia cu sine spiritul din această viață fizică în domeniile suprasensibile și ce anume aduce cu sine înapoi din acestea din urmă într-o nouă întrupare. El aduce din aceste domenii capacitățile rezultate din prelucrarea experiențelor făcute în viața trecută. Pentru a ne da seama de importanța acestui fapt, sa ne clarificăm procesul printr-un exemplu separat Kant spune: „Două lucruri umplu inima cu o admirație mereu crescândă: cerul înstelat de deasupra mea și legea morală din mine”. Fiecare gânditor e de acord cu faptul că cerul înstelat nu a apărut din nimic, ci s-a format în mod treptat. Kant însuși este cel care în 1755, într-o lucrare fundamentală, a căutat să explice formarea treptată a unui cosmos. Însă la fel de puțin avem dreptul să acceptăm și realitatea legii morale fără nici o explicație. Această lege morală, de asemenea, nu a apărut din nimic. În primele întrupări prin care a trecut omul, legea morală nu vorbea în el, așa

cum a vorbit în Kant. Omul primitiv se comportă potrivit poftelor sale. Și el ia cu el dincolo, în stările suprasensibile experiențe-le pe care le-a trăit cu acest comportament. Aici acestea se transformă în capacități superioare. Iar într-o întrupare ulterioară nu mai acționează în el simpla poftă, ci ea este deja influențată de efectele experiențelor făcute anterior. Și multe întrupări sunt necesare până ce omul dăruit la început cu totul poftelor sale, confruntă lumea sa înconjurătoare cu legea morală rafinată, pe care Kant o indica drept ceva spre care omul privește cu aceeași admirație, așa cum privește spre cerul înstelat.

Lumea în care omul se naște, într-o nouă întrupare, îl pune față în față cu rezultatele faptelor sale, ca soartă a sa. El însuși pătrunde în această lume cu capacitățile pe care și le-a format în domeniile suprasensibile, din experiențele sale anterioare. De aceea, experiențele sale din lumea fizică se vor situa în general pe trepte cu atât mai înalte, cu cât mai multe întrupări a avut omul sau cu cât mai mari au fost eforturile sale în întrupările anterioare. Prin aceasta pelerinajul omului prin întrupări va reprezenta o cale de dezvoltare superioară. Tot mai bogată devine comoara pe care o adună din experiențele sale în spiritul său. Și prin asta el merge, din ce în ce mai matur, în întâmpinarea lumii înconjurătoare, a sorții sale. Aceasta face ca omul să devină tot mai mult stăpân pe soarta sa. Pentru că tocmai acest lucru îl dobândește prin experiențele sale – faptul că învață să înțeleagă legile universului în care se petrec aceste experiențe. La început spiritul nu-și găsește drumul în lumea înconjurătoare. El bătăie prin întuneric. Însă cu fiecare nouă întrupare în jurul său se va face tot mai multă lumină. El dobândește știința, cunoașterea legilor lumii sale înconjurătoare; cu alte cuvinte, el îndeplinește tot mai bine, mai conștient, ceea ce înainte îndeplinea în întuneric. Tot mai mică devine constrângerea lumii; tot mai mult este capabil spiritul să auto-determine. Însă spiritul ce se determină pe sine din sine însuși este *spiritul liber*. O acțiune desfășurată în lumina deplină

a conștiinței este o *acțiune liberă*. (În cartea mea *Filozofia libertății*, Berlin 1893, am încercat să expun esența spiritului liber al omului.) Libertatea deplină a spiritului omenesc este *idealul* dezvoltării sale. Nu se poate pune întrebarea: este omul o ființă liberă sau ne-liberă? Filozofii care pun în acest mod problema libertății nu vor putea ajunge niciodată la niște gânduri clare cu privire la aceasta. Pentru că în condițiile prezente omul nu este nici liber și nici neliber; ci el se află pe drumul spre libertate. El este în parte liber, în parte neliber. El este liber în măsura în care a dobândit cunoașterea, conștiința legăturilor din lume. Faptul că soarta, karma noastră ne întâmpină sub forma unei necesități stringente nu constituie nici o piedică pentru libertatea noastră. Pentru că chiar atunci când acționăm din independența pe care ne-am dobândit-o, noi mergem pe drumul acestei sorți. Nu destinul este cel care acționează, ci noi suntem cei care acționăm, în conformitate cu legile acestei sorți.

Dacă aprind un băț de chibrit, focul va apărea potrivit unor legi necesare; mai întâi însă eu am pus în acțiune aceste legi necesare. În același fel, eu pot îndeplini o acțiune numai în sensul legii necesare a karmei mele; însă eu sunt cel ce am pus în acțiune aceste legi necesare. Iar prin noile mele fapte o nouă karma este formată, tot așa cum focul, după ce a fost aprins, acționează mai departe după legi necesare.

Prin aceasta se aruncă lumină asupra unei alte îndoieli în care se poate cădea, referitoare la acțiunea karmei. Și anume, cineva ar putea spune: de vreme ce karma este o lege neclintită, atunci este inutil să ajut pe cineva. Pentru că ceea ce vine în întâmpinarea unui om este consecința karmei sale și este absolut *necesar* ca un om să se confrunte cu un lucru sau altul. Desigur, nu pot șterge efectele sorții pe care spiritul unui om și-a format-o în întrupări anterioare. Însă aici este vorba de cum anume cineva se descurcă cu soarta sa și la ce fel de destin nou poate da el naștere, aflându-se încă sub influența celui vechi. Dacă îl ajut, atunci pot face ca prin faptele sale, el să poată da o

turnură favorabilă destinului său; dacă însă renunț să-i acord ajutor, poate că în loc va apărea opusul. Firește, va depinde dacă ajutorul meu este unul înțelept sau lipsit de înțelepciune.

O dezvoltare superioară a spiritului uman înseamnă progresul său prin mereu alte întrupări. Această dezvoltare superioară se exprimă prin faptul că spiritul respectiv înțelege tot mai bine lumea în mijlocul căreia se întrupează. De această lume aparțin întrupările înseși. Și față de acestea spiritul avansează de la o stare de inconștiență la una de conștiență. Pe drumul dezvoltării se află punctul din care omul poate privi cu o conștiență deplină la întrupările sale trecute. Aceasta este o reprezentare care poate fi luată ușor în batjocură; evident că este foarte ușor să o criticăm cu dispreț. Cel care însă face acest lucru, nu are nici o noțiune despre acest fel de adevăruri. Iar batjocura cât și critica se așează ca un balaur în fața porții sanctuarului în interiorul căruia aceste adevăruri pot fi recunoscute. Pentru că, în ceea ce privește adevărurile a căror realizare pentru oameni se află numai în viitor, este de la sine înțeles că acestea nu pot fi găsite ca fapte în prezent. Există numai o singură cale pentru ca cineva să se convingă de realitatea lor; și aceasta este strădania sa *pentru a atinge această realitate*.

Observații

1. Îmi pot închipui că sunt mulți care consideră că au ajuns pe o culme a științei și care vor găsi explicațiile următoare „total neștiințifice”. Îi pot înțelege pe aceștia, pentru că știu că la această obiecție este împins în mod necesar cel care nu are nici o experiență în domeniul suprasensibil și în același timp nu are nici reținerea și modestia de sine necesară, pentru a accepta că ar mai putea încă învăța ceva. Cel puțin un lucru nu ar trebui însă să spună acești oameni – faptul că procesele menționate aici „contrazic intelectul” și că „acestea nu pot fi dovedite cu intelectul”. Intelectul nu poate face nimic altceva, decât să combine și să sistematizeze realitățile. Realitatea poate fi experimentată, însă nu poate fi „dovedită cu intelectul”. Cu intelectul nu poate fi dovedită, de exemplu, o balenă. Aceasta trebuie ori să fie văzută, ori să fie descrisă de cineva care a văzut-o. La fel este și cu realitățile suprasensibile. Dacă un om nu a ajuns încă să le poată vedea el însuși, atunci el trebuie să lase ca acestea să îi fie descrise de altul. Pot asigura pe oricine că realitățile suprasensibile pe care le voi descrie în continuare sunt la fel de „reale” pentru cel ce are simțurile superioare deschise, așa cum este balena.
2. Pentru cei ce sunt obișnuiți cu expresiile obișnuite teosofice, vreau să fac următoarele observații. (Din anumite motive îmi împrumut expresiile dintr-un limbaj ocult care în denumiri se îndepărtează oarecum de scrierile teosofice obișnuite larg răspândite, dar care în realitate sunt într-un totu de acord cu acestea. De aceea vreau să alătur aici un mod de exprimare cu celălalt.) Fiecare dintre cele trei elemente menționate mai sus: *trup*, *suflet*, *spirit* se compun la rândul lor fiecare din câte trei elemente. Astfel, omul apare alcătuit din nouă elemente.

Trupul se compune din: 1. trupul ca atare; 2. trupul vieții; 3. trupul senzației. *Sufletul* se compune din: 4. sufletul senzației; 5. sufletul înțelegerii; 6. sufletul conștiinței. *Spiritul* se compune din: 7. sine spirituală; 8. spiritul vieții; 9. omul spirit. În omul întrupat 3 cu 4 și 6 cu 7 se unesc (se întrepătrund). Prin aceasta, cele 9 elemente se reduc la 7, și se ajunge la împărțirea teosofică obișnuită a omului: 1. trupul propriu-zis (sthula sharira) ; 2. trupul vieții (prana); 3. trupul senzației pătruns de sufletul senzației (corp astral, kama rupa); 4. sufletul înțelegerii (kama manas); 5. sufletul conștiinței pătruns de sinea spirituală (budhi manas); 6. spiritul vieții (budhi); 7. omul spirit (atma).